

Е. А. Афонін,
*доктор соціологічних наук, професор,
 професор кафедри державної політики
 та управління політичними процесами,
 Національна академія державного управління
 при Президентові України*

Т. В. Бєльська,
*кандидат наук з державного управління,
 докторант кафедри державної політики
 та управління політичними процесами,
 Національна академія державного управління
 при Президентові України*

ГЛОБАЛЬНЕ ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО ГЛОБАЛЬНОГО СВІТУ

У статті проаналізовано наукові підходи до визначення поняття «глобальне громадянське суспільство»; виділено основні ознаки глобального громадянського суспільства як провідного актора міжнародного політичного процесу: дотримання прав і свобод особистості, політичного, ідеологічного, релігійного, етнічного плюралізму; пріоритет свобод і прав націй та народів на самовизначення; домінування приватної власності, вільної конкуренції й обміну діяльністю та її продуктами між учасниками ринку; саморегуляція відносин між людьми, їх асоціаціями і добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психосоціальних норм; розмаїття соціальних, інтелектуальних, наукових, культурних та інших ініціатив. Розкрито ключові характеристики глобального громадянського суспільства: глобальність, трансперсональність, крос-культурність, віртуальна комунікабельність; визначено його структурні компоненти; обґрунтовано можливості та загрози в умовах сучасного глобального світу.

Ключові слова: глобалізація, глобальне громадянське суспільство, трансперсональність, крос-культурність, віртуальна комунікабельність.

E. A. Afonin,

Doctor of Social Sciences, Professor, Professor of State Policy and Management of Political Processes Department, National Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine

T. V. Bielska,

PhD in Public Administration, Doctoral student of State Policy and Management of Political Processes Department, National Academy of Public Administration, Office of the President of Ukraine

GLOBAL CIVIL SOCIETY AS A PHENOMENON OF THE MODERN GLOBAL WORLD

The authors analyze the scientific approaches to the concept of global civil society. They distinguish the main features of global civil society – a leading player on the international political process, including: respect for civil liberties and the rights of nations and peoples, the rights and freedoms of the individual, political, ideological, religious, ethnic pluralism, the existence of private property, free competition, and exchange activities its products among market participants, self-regulation of relations between people, their associations and voluntary associations based on social and psychological norms, social diversity, intellectual, scientific, cultural and other initiatives. The authors reveal the characteristics of contemporary global civil society: globality, between individuality, Cross Culture, Virtual Sociability. They determine its structural components, justifying the opportunities and threats in today's global world.

Key words: globalization, global civil society, between individuality, Cross Culture, Virtual Sociability.

Э. А. Афонин,

доктор социологических наук, профессор, профессор кафедры государственной политики и управления политическими процессами, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

Т. В. Бельская,

кандидат наук государственного управления, докторант кафедры государственной политики и управления политическими процессами, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ГЛОБАЛЬНОЕ ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО КАК ФЕНОМЕН СОВРЕМЕННОГО ГЛОБАЛЬНОГО МИРА

В статье проанализированы научные подходы к определению понятия «глобальное гражданское общество»; выделены основные признаки глобального гражданского общества как ведущего актера международного политического процесса, в частности: соблюдение прав и свобод личности, политического, идеологического, религиозного, этнического плюрализма; приоритет свобод и прав наций и народов на самоопределение; доминирование частной собственности, свободной конкуренции и обмена деятельностью и ее продуктами между участниками рынка; саморегуляция отношений между людьми, их ассоциациями и добровольными объединениями на основе социальных и психосоциальных норм; многообразие социальных, интеллектуальных, научных, культурных и других инициатив. Раскрыты ключевые характеристики глобального гражданского общества: глобальность, трансперсональность, кросс-культурность, виртуальная коммуникабельность, определены его структурные компоненты; обоснованы возможности и угрозы в условиях современного глобального мира.

Ключевые слова: глобализация, глобальное гражданское общество, трансперсональность, кросс-культурность, виртуальная коммуникабельность.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний світовий простір і тенденції його розвитку багато в чому визначаються зростанням ролі громадянського суспільства й світової громадськості у прийнятті важливих державних та міжнародних рішень. Водночас особливістю становлення та реалізації сучасної міжнародної політики і політики національно-державних утворень є суттєве зростання невизначеності та нестабільності у світі, що спричиняє дедалі більший вплив глобалізації.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблематика суспільних і глобальних трансформацій, а також перспектив суспільного розвитку та розвитку цивілізації в цілому з часом стають чи не центральною проблемою міждисциплінарних наукових розвідок. Особливий інтерес науковців становить феномен глобального громадянського суспільства, якому приділяють увагу як західні (Х.Булл, М.Едвардс, Дж.Кін, Я.Шольте та ін.), так і пострадянські (В.Бебик, Р.Войтович, Ю.Резнік, В.Співак та ін.) дослідники. Водночас серйозної уваги потребує з'ясування феномену глобального громадянського суспільства, яке в нових умовах життєдіяльності людства стає провідним актором міжнародного політичного процесу.

Формулювання цілей дослідження. Виходячи з цілей дослідження завданнями статті є розкриття феномену «глобальне громадянське суспільство», обґрунтування можливостей та загроз глобального громадянського суспільства.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Глобальне громадянське суспільство як феномен сучасного світу дедалі виразніше набу-

ває рис ключового гравця нинішнього глобального світу. З'явившись 50 років тому завдяки американському політологу Х.Буллу [12], термін «глобальне громадянське суспільство» ще й сьогодні потребує осмислення. Так, на думку Ю.Резніка, громадянське суспільство є «глобальним» не тільки тому, що воно виткане зі зв'язків, що перетинають національні кордони і проходять через «глобальний, позатериторіальний простір», а тому, що серед членів глобального громадянського суспільства набирає силу «глобальне мислення» [10, с. 66]. При цьому відбувається трансформація громадянського суспільства від малих спільнот («the community») та їх ролі у публічній сфері до великих спільнот («communitas»), що існують у глобальному масштабі [16].

Глобальне громадянське суспільство (англ. global civil society) – це, на думку авторів, об'єднання людей позаполітичного характеру, однотипних соціетальних спільнот для вирішення загальнозначущих проблем усього людства, які мають спільні цінності й уявлення про спосіб і стиль життя. Глобальне громадянське суспільство є системою соціальних структур, відносин, свідомості і діяльності, що лише перебувають на стадії становлення, але разом з тим мають створювати передумови для самореалізації індивідів, соціальних груп, окремих націй і держав, людства в цілому. Глобальне громадянське суспільство – це великий, взаємопов'язаний і багаторівневий соціальний простір, сповнений конфліктів і компромісів, що включає в себе величезну кількість середовищ, що взаємодіють, та видів існування: організацій і громад, коаліцій і громадських рухів, громадських та бізнес-ініціатив, які, незважаючи на значні географічні відстані, часові бар'єри та результати

діяльності цих об'єднань, стають відчутними на регіональному рівні та в планетарному масштабі. Глобальне громадянське суспільство створює передумови для самореалізації індивідів і соціальних груп, окремих націй і держав, людства в цілому.

На сучасному етапі розвитку громадянське суспільство втрачає національні і територіальні кордони. Воно стає все більш глобальним і крос-культурним. Виходячи з цього виділимо основні ознаки глобального громадянського суспільства: ціннісний пріоритет особистості, забезпечення її прав і свобод, можливостей реалізації її інтересів і прагнень, політичного, ідеологічного, релігійного, етнічного та інших видів плюралізму; дотримання громадянських свобод і прав націй та народів, що є більш важливими, ніж глобальні (наддержавні і міждержавні) угоди та державно-національні закони; наявність приватної власності, вільної конкуренції, обміну діяльністю та її продуктами між учасниками ринку; саморегуляція відносин між людьми, їх асоціаціями і добровільними об'єднаннями на основі соціальних і психосоціальних норм як дієвих регуляторів суспільного життя; розмаїття соціальних, інтелектуальних, наукових, культурних та інших ініціатив; глобальність; трансперсональність; крос-культурність; віртуальна комунікабельність [4].

Глобальність громадянського суспільства означає, що не може існувати локального соціуму поза світовою спільнотою, тобто самодостатнє, замкнуте існування неможливе ні для наймогутніших націй, ні для маленьких держав. Водночас відсутній єдиний нормативний соціальний еталон глобального суспільства або модель, прийнятна для всіх товариств, що підтверджує різноманітність існуючих у світі соціумів. Глобальне громадянське суспільство – всепланетна система співпраці і співіснування різних соціумів і культур. Вона означає існування світової спільноти як глибоко диференційованого цілого [11, с. 1].

Глобальне громадянське суспільство протистоїть державі, і не тільки їй, а й приватним інтересам, індивідуалізму, універсалізму, воно не має чітко вираженого особистісного забарвлення, воно трансперсональне. Джерелом трансперсонального є структури колективного несвідомого [10, с. 68]. Трансперсональність означає інтерсуб'єктивність, безсуб'єктивність, «прихильність» скоріше до груп та інших соціальних утворень, ніж до особистості, вираження не чийось конкретних інтересів, а інтересів членів певної групи або спільноти, які наповнюють змістом їхнє спільне життя. При цьому створюються ці спільноти незалежно від кордонів національних держав.

Отже, ще однією ознакою глобального громадянського суспільства є крос-культурність (Cross Culture), що в перекладі з англійської означає перетин культур, спілкування і взаємодію представників різних культур, що створюють якусь самостійну культуру, або така собі міжкультурність; міжнародність, міжетнічність, міжнаціональність.

При цьому інструментом соціального обміну виступає комунікативна діяльність як потреба або як результат розвитку відносин між суб'єктами глобального громадянського суспільства. У ХХ ст. з'явилися нові інформаційні технології, на базі Інтернету виникли незалежні інформаційні комунікації, відбулося масове залучення до цього процесу глобального громадянського суспільства, розширилися можливості інтернет-мереж і разом з цим комунікації трансформувалися в іншу площину – віртуальну. Віртуальна комунікабельність (Virtual Sociability) стає ще однією з ознак глобального громадянського суспільства, яка означає використання учасниками інтерактивних можливостей персонального комп'ютера й Інтернету, що перетворюють комунікабельність у комп'ютеризовану інтеракцію. Так, американський учений У.Андерсен у книзі «All Connected Now. Life in the First Global Civilization» описує комунікаційні можливості сучасного світу як «велику інформаційну магістраль на зразок давньогрецької агори, яка дає можливість кожному оглянути весь світ і поспілкуватися з усіма жителями планети» [17]. Сфера комунікації в умовах глобалізації зазнала змін, що стало причиною виникнення віртуальної масової комунікації, при якій кожен учасник мережі має можливість спілкуватися з великою кількістю людей, впливати на них. Він може також змінювати свої ролі від комуніканта до комуніката. Віртуальна комунікація нівелює проблему нерівноправності, що існує в масовій комунікації між елітою і масою, у віртуальній комунікації всі рівноправні.

Глобальне громадянське суспільство внесло зміни в розуміння поняття його членства або учасника, актора. Воно включає в себе різні види суб'єктів, складається зі складної системи суспільних структур, які характеризуються складом учасників (інститутів, акторів), їх добровільних асоціацій і об'єднань, соціальних груп, націй, що відокремлені від новостворюваної глобальної держави (наддержавних, міждержавних і державно-національних утворень); відносинами між ними, принципами діяльності, функціями і нормами.

Слушною є думка чеського вченого О.Цисаржа про те, що в сучасних умовах у складі громадянського суспільства є різні позадержавні органі-

зації. Одні надають громадянам платформу для висловлення поглядів і політичних позицій, інші – цілий ряд послуг. З цієї позиції виділяються два основних типи таких організацій – адвокатські і сервісні. Адвокатські організації орієнтуються на захист прав населення, на вплив на політику і громадську думку, сервісні організації надають соціальні і освітні послуги, працюють у сфері спорту і дозвілля, є частиною системи медичного обслуговування [7, с. 7]. Серед адвокатських організацій виділяють організації, що просувають соціально-економічні інтереси певних груп населення (профспілок) і організацій, які захищають суспільний інтерес: правозахисні (Міжнародна амністія, Гельсінська федерація, Human Rights Watch); природоохоронні (Всесвітній фонд дикої природи, Greenpeace, Earthlink, Міжнародний суд екологічного арбітражу і примирення); економічні (Міжнародний кооперативний альянс (МКА), Європейський діловий конгрес (ЄДК), організації, які претендують на роль світового уряду (Римський клуб, Дукарський клуб, Комітет 300)). Особливу групу громадянського суспільства становлять так звані think tank, призначення яких полягає у створенні експертних знань (Економічне товариство з вивчення громадської думки та маркетингових досліджень (ECOMAP), Transparency International).

Нині відбулося переосмислення поняття громадянства, яке пов'язане з інтеграцією потоків мігрантів, що зростають, у розвинені багаті країни. Якщо раніше членство в певному громадянському суспільстві прив'язувалось до національної держави, то зараз відбувається диференціація рівнів ідентичності: поряд з «національно-державною», що зберігається, дедалі більшої ваги набувають «регіональні», «транснаціональні» ідентичності, а також різні форми наддержавної ідентичності.

У більшості країн існує безліч структур національного громадянського суспільства, які включають бізнес-асоціації, професійні спілки та інші неурядові організації, що стали гравцями або акторами у відносинах з національними урядами, економічними та соціальними утвореннями держави. Їх представники входять до економічних і соціальних рад, беруть участь у розробці та експертизі державних рішень. Слід підкреслити, що глобальне громадянське суспільство є поліцентричним, з різними національними і міжнародними формами самоорганізації. Важливу роль глобальне громадянське суспільство відіграє у культурній трансформації, розширенні політичного простору. У цьому сенсі держава поділилася із суспільством обов'язками з розробки, реалізації та

моніторингу державної політики. Поява суспільних рухів свідчить про те, що існує необхідність у новій моделі управління. Це відзначено під час дискусій, що пройшли в багатьох країнах світу. Така модель має базуватися на своєрідних шаблонах координації та співпраці між мультиакторами. Структура цієї моделі включатиме традиційні механізми агрегування інтересів політичних партій, груп тиску, неформальних соціальних мереж, різномірних асоціацій тощо.

Глобальне громадянське суспільство тільки формується, але разом з тим має створити умови для самореалізації людства, окремих націй, соціальних груп та індивідів [6, с. 58] Цивільні групи можуть включати академічні інститути, бізнесклуби і споріднені мережі захисників прав споживачів, борців за права людини, різноманітні ініціативи з розвитку співпраці, екологічні рухи, етнічні групи, фонди, профспілки, групи місцевого населення, організації з надання допомоги, рухи за мир, професійні організації, релігійні організації, аналітичні центри, мережі жіночих, молодіжних об'єднань та ін. Наприклад, деякі громадські об'єднання можуть надавати допомогу в реалізації офіційної політики або займатися комерційною діяльністю для фінансування своїх пропагандистських кампаній. Глобальне громадянське суспільство може вирішувати питання освіти, здійснювати експертизу і громадський контроль, підвищувати прозорість і підзвітність, а також демократичну легітимність управління. Крім того, вони можуть спонсорувати некомерційні організації. Проте дійсні організації глобального громадянського суспільства не мають на меті зайняття її членами (за винятком членів політичних партій) ні державних чи наддержавних посад, ні отримання прибутку (за винятком фірм та комерційних заходів масової інформації) [2, с. 6–7].

Глобальне громадянське суспільство має певні можливості. Визнаючи роль громадянського суспільства, розвинені країни і міжнародні організації країн систематично залучають громадян та їх об'єднання до вирішення проблемних питань у всіх сферах життєдіяльності людства. Так, у Німеччині залучення громадських організацій дає змогу, по-перше, економити 30–37% вартості таких послуг для держави, по-друге, підвищувати якість політичних і публічно-правових рішень. Інститути громадянського суспільства створюють 3–9% ВВП розвинених країн (5% у Бельгії, 7,9% у Канаді). У громадському секторі країн Європейського Союзу працевлаштовано від 4,4 до 14% працездатного населення. У країнах Центрально-

Східної Європи громадські організації залучають втричі більше внутрішніх і зовнішніх інвестицій у соціальну сферу, ніж державні та муніципальні установи соціального спрямування. 60% представників громадянського суспільства, включаючи волонтерів, зайняті у сфері надання послуг, з них 40% зосереджені на соціальних, медичних і освітніх послугах [6, с. 3–4].

Глобальне громадянське суспільство визначається особливостями своїх позицій і можливостей:

- глобальне громадянське суспільство є основним бенефіціаром стабільного світового економічного розвитку, що сприяє зростанню людського і соціального капіталу на глобальному і національному рівнях, реалізації політичних, соціальних та економічних прав громадян. Інтереси глобального громадянського суспільства в контексті глобальної стабільності є необхідною умовою для його активної участі у вирішенні глобальних проблем;

- інститути глобального громадянського суспільства об'єднують соціально активних громадян, здатних накопичувати позитивні інституційні ініціативи та пропозиції рішень, а також конкретні умови для реалізації відповідних проектів;

- інститути глобального громадянського суспільства можуть забезпечити соціальну підтримку розробки та реалізації середньо- і довгострокових стратегій, що охоплюють великий спектр соціальних інтересів;

- інститути глобального громадянського суспільства здатні утворювати широкі соціальні коаліції, здійснювати громадський контроль за ефективним використанням ресурсів [13, с. 313–315].

Ці особливості глобального громадянського суспільства сприяють реформі глобальної фінансової системи, створенню збалансованої довгострокової стратегії розвитку.

Глобальне громадянське суспільство прагне формувати правила, які визначають той чи інший аспект соціального життя. Деякі елементи громадянського суспільства, які часто характеризуються як «соціальні рухи», прагнуть радикальних перетворень існуючого порядку. Водночас громадянське суспільство також включає реформістські елементи, які прагнуть лише скромних змін існуючих механізмів управління, та конформістські елементи, які бажають закріпити встановлені правила. Дійсно, різні ініціативи громадянського суспільства показують поєднання радикальних, реформаторських і конформістських тенденцій.

Отже, можна стверджувати, що глобалізація сприяє створенню глобального громадянського суспільства, глобального управління, розвитку інститутів демократії, економічної стабільності у світі.

У сучасному глобальному світі громадянське суспільство може крити в собі певні небезпеки. Громадянське суспільство саме по собі є місцем боротьби, артикуляції суспільних інтересів. Громадянське суспільство може певним чином обмежити демократичність управління. Існують ситуації, коли громадська діяльність не використовує свій потенціал для демократизації відносин й насправді перешкоджає народовладдю.

Відзначаючи неперевершені можливості глобального громадянського суспільства, слід звернути увагу на певні загрози, які виникли в сучасних умовах. До питання негативних впливів глобального громадянського суспільства звертаються різні вчені, зокрема Дж. Арквілл [3, с. 87–88], Я. Шольте [18, с. 19–22]. Узагальнивши їхні погляди та власне бачення проблеми, виділимо десять загроз глобального громадянського суспільства.

По-перше, діяльність глобального громадянського суспільства може не керуватися демократичними цілями. Хоча термін «глобальне громадянське суспільство» асоціюється з ввічливістю і силою, громадські об'єднання можуть не сприяти просуванню демократії, навпаки, елементи антигромадянських об'єднань можуть бути спрямовані на її підрив. Наприклад, деякі громадські об'єднання можуть використовувати закулісні тактики в гонитві за особливими привілеями для лобіювання приватних інтересів. Окремі деструктивні групи, зокрема расистів, ультра націоналістів і релігійних фундаменталістів, можуть прагнути обмежити демократичні права інших. Таким чином, за певних умов лобістські групи можуть гальмувати демократичні процеси в державах.

По-друге, глобальне громадянське суспільство може не сприяти демократії в міжнародній політиці чи політиці національних держав, якщо заходи, що вживаються, непродумані або не виконуються. Наприклад, лідери не мають чітких цілей або вони можуть мати розмите уявлення про методи роботи інститутів управління, або вони можуть нехтувати ключовими ідеями національної державної політики.

По-третє, демократія може постраждати, коли міждержавні органи глобального чи регіонального управління погано підготовлені до сприйняття ідей громадянського суспільства. Співробітники керівних органів, які сприймуть ідеї громадянського суспільства, можуть не мати відповідної кваліфікації. Вони можуть ставитися до діалогу з представниками глобального громадянського суспільства як до комунікації зі зв'язків з громадськістю, аби зосередити свої контакти в середовищі груп підтримки, беручи до уваги критику. Само

собою зрозуміло, що відповідальність за коригування дій з вирішення таких проблем покладається на офіційні органи, а не на глобальне громадянське суспільство.

По-четверте, входження представників глобального громадянського суспільства в міжнародні організації може мати негативні наслідки для демократії, коли цивільні громадяни стають управлінцями, втрачаючи раніше отриманий «позитивний потенціал інакомислення». Зокрема, цивільні громадяни можуть некритично надавати управлінські послуги або взяти кошти за послугу.

По-п'яте, глобальне громадянське суспільство може підірвати демократію в міжнародних структурах (глобальному управлінні), якщо ті страждають від недостатнього представництва. Якщо глобальне громадянське суспільство реалізує себе, то всі зацікавлені сторони мають рівний доступ і рівні можливості для участі. В іншому випадку глобальне громадянське суспільство може відтворити або навіть збільшити нерівність і привілеї, пов'язані з класовою належністю, статтю, національністю, расою, релігією, міською та сільською місцевістю та ін.

По-шосте, глобальне громадянське суспільство у вирішенні конкретного питання може спиратися на занадто вузьку соціальну базу. Зокрема, існує небезпека того, що сегменти громадянського суспільства в Південній Європі і колишніх комуністичних країнах можуть сприйняти західні стилі діяльності, оскільки національні НДО фінансуються фондами західних еліт.

По-сьоме, громадянська активність щодо участі в міжнародних організаціях може знизитися через застосування недемократичних методів. Групи глобального громадянського суспільства, в тому числі і ті, що агітують за демократизацію в глобальному управлінні, можуть не відповідати демократичним критеріям діяльності. Вироблення політики в громадських організаціях може здійснюватись непрозоро для сторонніх або навіть для деяких членів організації. Діяльність окремих організацій глобального громадянського суспільства може бути непрозорою, якщо вони не публікують фінансову звітність або не декларують свої цілі чи звіти про свою діяльність. Крім того, керівництво міжнародних громадських організацій може здійснювати самостійний вибір політики чи діяльності. Іншими словами, управління організаціями глобального громадянського суспільства має бути більш демократичним і прозорим, ніж у державному секторі або бізнесі. У зв'язку з цим в останні роки з'явилося кілька кодексів поведінки для НДО [18, с. 19–22].

По-восьме, Дж.Арквілл застерігає людство від негативного впливу соціальних рухів на основі інформаційних технологій – мережевих воєн. Мережеві війни перетворюються на нову «столітню війну», напевно, найтяжчу за всю історію, тому що нападник вперше став невидимим [3, с. 87–88]. Таким чином, новітня війна – це «війна ідей», змагання інтелекту, які потребують не танків, не важкої артилерії, а навичок роботи з інтернет-ресурсами.

По-дев'яте, існує загроза, пов'язана із захистом (державної, банківської, комерційної таємниці) інформації, тобто проблемою інформаційної безпеки. Важливим для інформаційної безпеки є досягнення стану захищеності, що стає можливим за умови створення відповідних інженерно-технічних організацій, які можуть захистити населення світу від реальних і потенційних загроз.

По-десяте, реальною є загроза, пов'язана з поняттям цифрової нерівності – різницею в доступі громадян до соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших послуг за допомогою інформаційних комп'ютерних технологій. Доступ до інформаційних послуг в умовах стрімкої світової глобалізації відрізняється між молодим і старшим поколінням, між фахівцями різних професій, між організаціями залежно від їх фінансового стану, між індустріальними і менш розвиненими країнами і навіть між регіонами однієї країни. Така розрізненість може стимулювати різні інформаційні небезпеки, починаючи від хакерських атак на приватні сайти і закінчуючи викраденням або оприлюдненням стратегічно важливих відомостей національного характеру. Водночас у сучасних умовах глобалізації інформаційних систем без підключення до світового інформаційного простору країну очікує економічне руйнування. Слід розуміти, що участь у міжнародних системах інформаційного обміну передбачає вироблення комунікаційної політики, яка послідовно впроваджується органами публічної влади глобального і національного рівня і спрямована на запобігання суспільним проблемам та нейтралізацію загроз.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ураховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що глобальне громадянське суспільство відіграватиме дедалі більш суттєву роль у відтворенні демократичного характеру міжнародно-правових відносин і процедур прийняття міжнародно-правових рішень та національної політики держав світу.

Структурні компоненти глобалізованого світу – глобальне громадянське суспільство, міжнародні політичні, економічні і культурні центри та орга-

нізації світової спільноти – хоча й перебувають у процесі реформування і відтворення своєї діяльності в нових умовах, все ж дедалі впевненіше ставатимуть провідними акторами міжнародного суспільно-політичного життя.

Водночас глобальне громадянське суспільство, крім позитивного впливу на демократизацію процесу прийняття міжнародно-політичних рішень, може крити в собі певні загрози та ризики для демократії. Такими загрозами та ризиками, зокрема, можуть стати антидемократичні цілі, засоби і наслідки дій. І все ж загрози та ризики демократії не є підставою для гальмування розвитку глобаль-

ного громадянського суспільства, але вони спонукають ставитися до нього зважено.

Таким чином, вивчення, аналіз і осмислення громадянських засад сучасного глобалізованого світу, пом'якшення його негативних аспектів є передумовою успішного функціонування і розвитку як окремих національних держав, так і людства в цілому.

Подальший авторський науковий пошук буде зосереджений на обґрунтуванні гіпотези щодо геополітичного впливу глобального громадянського суспільства на політику національних держав, а також розробці системи критеріїв та показників оцінки діяльності громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. *Афонін Е. А.* Глобальні трансформації та місце України в сучасній світовій системі координат [Електронний ресурс] / Е. А. Афонін, А. В. Суший // Реформування державної політики в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження та впровадження : навч.-наук. вид. – К. ; Львів : НАДУ, 2012. – С. 81–94. – Режим доступу : <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Rebkalo-12.pdf>
2. *Арзуманян Р.* Кромка Хаоса. Сложное мышление и сеть: парадигма нелинейности и среда безопасности XXI века / Р. Арзуманян. – М. : Издат. Дом «Регнум», 2012. – 600 с.
3. *Арквілл Дж.* Мережі і мережеві війни: майбутнє терору, злочинності та бойових дій / Дж. Арквілл, Д. Ронфельдт ; [пер. з англ. А. Іщенко ; ред. Дж. Арквілл, Д. Ронфельдт]. – К. : Видавн. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 352 с.
4. *Бельська Т. В.* Глобальне громадянське суспільство / Т. В. Бельська // Політологія: сучасні терміни і поняття : коротк. навч. слов.-довід. для студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації. – 3-тє вид., випр. і допов. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. В. М. Пічі і д-ра політ. наук, доц. Н. М. Хоми. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. – С. 62.
5. *Войтович Р. В.* Вплив глобалізації на систему державного управління (теоретико-методологічний аналіз) : монографія / Р. В. Войтович. – К. : НАДУ, 2007. – 680 с.
6. *Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації в глобальному світі : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В. Бебика.* – К. : ІКЦ «Леста», 2006. – 248 с.
7. *Зародження громадянського суспільства – чеський приклад / [Ондржей Цисарж, Франтішек Мікш, Іржи Навратіл, Катаржина Врбллікова] ; пер. з чеськ. Л. Брзобогата, відп. ред. К. Глоушкова.* – Brno, Česká republika : CDK, 2008. CDK, 2008. – 81 с.

References

1. *Afonin E. A.* Globalni transformacii ta misce Ukraïni v sučasnij svitovij sistemì koordinat [Elektronnij resurs] / E. A. Afonin, A. V. Sušij // Reformuvannâ deržavnoï politiki v Ukraïni: teoretiko-metodologični zasadi doslidžennâ ta vprovadžennâ : navč.-nauk. vid. – K. ; Lviv : NADU, 2012. – S. 81–94. – Režim dostupu : <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/Rebkalo-12.pdf>
2. *Arzumanân R.* Kromka Haosa. Složnoe myšlenie i set': paradigma nelinejnosti i sreda bezopasnosti XXI veka / R. Arzumanân. – M. : Izdat. Dom «Regnum», 2012. – 600 s.
3. *Arkvill Dž.* Mereži i mereževi vijni: majbutnê teroru, zloèinnosti ta bojovih dij / Dž. Arkvill, D. Ronfel'dt ; [per. z angl. A. Ťsenko ; red. Dž. Arkvill, D. Ronfel'dt]. – K. : Vidavn. ðim «Kiëvo-Mogilânska akademiâ», 2005. – 352 s.
4. *Bêl's'ka T. V.* Globalne gromadânske suspilstvo / T. V. Bêl's'ka // Politologiâ: sučasni termini i ponâtta : korotk. navč. slov.-dovid. dlâ stud. VNZ I–IV rïvniv akreditacii. – 3-tê vid., vipr. i dopov. / za nauk. red. d-ra soc. nauk, prof. V. M. Piči i d-ra polit. nauk, doc. N. M. Homi. – Lviv : Novij Svît-2000, 2014. – S. 62.
5. *Vojtovič R. V.* Vpliv globalizacii na sistemu deržavnogo upravlinnâ (teoretiko-metodologičnij analiz) : monografiâ / R. V. Vojtovič. – K. : NADU, 2007. – 680 s.
6. *Deržava i gromadânske suspilstvo: partnerski komunikacii v globalnomu svitì : navč.-metod. posib. / za zag. red. V. Bebika.* – K. : ÎKC «Lesta», 2006. – 248 s.
7. *Zarodžennâ gromadâns'kogo suspil'stva – čes'kij priklad / [Ondrzej Cisarž, František Mikš, Ĥrži Navratil, Kataržina Vrablikova] ; per. z čes'k. L. Brzobogata, vidp. red. K. Glouškova.* – Brno, Seskb republika : SDK, 2008. SDK, 2008. – 81 s.

8. *Мартинов А. Ю.* Исторична соціологія (циклічна парадигма) : монографія [Електронний ресурс] / А. Ю. Мартинов ; за наук. ред. Е. А. Афоніна. – К. : УАІД, 2004. – 288 с. – Режим доступу : <http://archive.nbu.gov.ua/books/2004/04martynov.pdf>
9. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : доповідь [Електронний ресурс] / авт. кол. : В. О. Кулик, В. М. Яблонський, М. М. Розумний та ін. // Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2012. – 56 с. – Режим доступу : http://www.politika.org.ua/stan_poz_gp_sus.pdf
10. *Резник Ю. М.* Постгромадянська общественность: понятие и перспективы становления / Ю. М. Резник // Гуманит. вектор. – 2012. – № 3 (31). – С. 63–71.
11. *Співак В. М.* Глобальне громадянське суспільство: реалії та майбутнє [Електронний ресурс] / В. М. Співак. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2010_1/34.pdf
12. *Bull H.* International Theory: The Case of a Classical Approach / H. Bull // World Politics. – 1966. – N 3 (18). – P. 361–377.
13. *Chandler D.* Building Global Civil Society From Below? / David Chandler // Millennium – Journal of International Studies. – 2004. – N 33. – P. 313–340.
14. *Edwards M.* «Civil society» [Electronic resource] / M. Edwards // The encyclopedia of informal education. – [s.l., s.n.], (2005) – Access : www.infed.org/association/civil_society.htm (Last updated: October 23, 2007).
15. *Keane J.* Global Civil Society? (2001) [Electronic resource] / J. Keane // The encyclopedia of informal education. – Access : www.johnkeane.info/media/pdfs/global_civil_society/jkgcs2001full.pdf
16. *Matei S. A.* Virtual Sociability: From Community to Communitas / S. A. Matei, B. C. Britt (Editors). – Indianapolis, Indiana : InterAcademic Press, 2011. – 152 p.
17. *Anderson W. T.* All Connected Now Life in the First Global Civilization / W. T. Anderson. – Westview Press (August 1, 2003). – 320 p.
18. *Scholte J. A.* Civil Society and Democracy in Global Governance / J. A. Scholte // Department of Politics and International Studies, University of Warwick // CSGR Working Paper. – 2001. – 65/01 (January).
8. *Martinov A. Ū.* Īstorična sociologiâ (ciklična paradigma) : monografiâ [Elektronnij resurs] / A. Ū. Martinov ; za nauk. red. E. A. Afonina. – K. : UAĪD, 2004. – 288 s. – Režim dostupu : <http://archive.nbu.gov.ua/books/2004/04martynov.pdf>
9. Pro stan rozvitku gromadâns'kogo suspil'stva v Ukraïni : dopovid' [Elektronnij resurs] / avt. kol. : V. O. Kulik, V. M. Āblons'kij, M. M. Rozumnij ta in. // Nac. in-t strateg. doslidž. – K. : NĪSD, 2012. – 56 s. – Režim dostupu : http://www.politika.org.ua/stan_poz_gp_sus.pdf
10. *Reznik Ū. M.* Postgraždanskaâ obšestvennost': ponâtie i perspektivy stanovleniâ / Ū. M. Reznik // Gumanit. vektor. – 2012. – # 3 (31). – S. 63–71.
11. *Spivak V. M.* Global'ne gromadâns'ke suspil'stvo: realiï ta majbutnê [Elektronnij resurs] / V. M. Spivak. – Režim dostupu : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdakk/2010_1/34.pdf
12. *Bull H.* International Theory: The Case of a Classical Approach / H. Bull // World Politics. – 1966. – N 3 (18). – P. 361–377.
13. *Chandler D.* Building Global Civil Society From Below? / David Chandler // Millennium – Journal of International Studies. – 2004. – N 33. – P. 313–340.
14. *Edwards M.* «Civil society» [Electronic resource] / M. Edwards // The encyclopedia of informal education. – [s.l., s.n.], (2005) – Access : www.infed.org/association/civil_society.htm (Last updated: October 23, 2007).
15. *Keane J.* Global Civil Society? (2001) [Electronic resource] / J. Keane // The encyclopedia of informal education. – Access : www.johnkeane.info/media/pdfs/global_civil_society/jkgcs2001full.pdf
16. *Matei S. A.* Virtual Sociability: From Community to Communitas / S. A. Matei, B. C. Britt (Editors). – Indianapolis, Indiana : InterAcademic Press, 2011. – 152 p.
17. *Anderson W. T.* All Connected Now Life in the First Global Civilization / W. T. Anderson. – Westview Press (August 1, 2003). – 320 p.
18. *Scholte J. A.* Civil Society and Democracy in Global Governance / J. A. Scholte // Department of Politics and International Studies, University of Warwick // CSGR Working Paper. – 2001. – 65/01 (January).